

SPORTDA ILMIY TADQIQOTLAR

ILMIY-NAZARIY JURNAL

2026/1

www.uzjtsiti.com

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

@jtsiti_rasmiy_uz

@jtsiti_rasmiy

@jtsiti

I.A.Tursunaliyev - Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlaridagi sportchilarni kompleks tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslari.....	3
В.В.Шиян - Сравнительный анализ специфики соревновательной деятельности как фактор оптимизации предсоревновательной подготовки взрослых спортсменов в дзюдо и греко-римской борьбе.....	9
A.M.Maxmudov - Oliy toifa futbol jamoalari texnik-taktik harakatlari samaradorligini o'rganish natijalari.....	12
D.K.Karimov - Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi yosh akrobatlarni koordinatsion qobiliyatlarini rivojlantirish uslubi.....	15
O.E.Toshmurodov, U.S.Dusanov, T.O.Erkinov - Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida dzyudochilarning maxsus egiluvchanligini rivojlantirish samaradorligi.....	19
E.N.Sirliyev - Erkin kurash bilan shug'ullanuvchi yoshlarda harbiy vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari.....	25
D.Yu.Tashnazarov - Mamlakatimizda 15 yoshdagi yunon-rum kurashchilarining texnik tayyorgarligini takomillashtirish tahlili.....	29
A.U.Xamidjonov, E.B.Muhammadjonov - Malakli gandalchilarni musobaqa oldi tayyorgarlik ko'rsatkichlarining tahlili.....	32
N.A. Khudayberdiyeva - Efficiency of organizing public sports events in educational institutions.....	37
N.A.Karimov - O'zbekiston chempionatlarida ishtirok etadigan qizlar o'rtasida 100 m g'ovlar osha yugurish musobaqasi natijalarining ilmiy tahlili.....	42
F.V.Ganiyeva - Basketbolchilarda sakrovchanlikning funksional komponentlarini rivojlantirish.....	46
Ш.Т.Исеев - Сравнительный анализ уровня физической подготовки футболистов узбекистана.....	48
M.A.Umbetova - 3x3 basketbolda otilgan to'plarni natijadorligi va uzoq masofadan qilingan hujumlarning ahamiyati.....	52
M.K.Jumaniyazov - 14-17 yoshli regbichilarni jismoniy tayyorlashda tizimli mashg'ulot jarayonlarini takomillashtirish.....	55
S.Choriyev - Talaba kurashchilar texnik-taktik harakatlarni o'rgatishda musobaqa oldi mashg'ulotlarini rejalashtirish.....	59
M.N.Norqobilov - Zaif ko'ruvchi o'smirlarning jismoniy rivojlanish holatini yoshga oid solishtirma baholash.....	66
A.A.Nuritdinov, M.U.Maxamadsaliev - Sport sog'lomlashtiruvchi guruhidagi taekvondochilarning jismoniy sifatlarini shakllantirish.....	69
B.B.Umurzakov - Zamonaviy kadrlarni jangovar va kasbiy tayyorligini takomillashtirishning tashkiliy-uslubiy asoslari: xorijiy tajriba va yechimlar.....	72
S.X.Mirjamalov - IIV malaka oshirish tinglovchilarining jismoniy va psixofiziologik tayyorgarligini kompleks rivojlantirishning integratsiyalashgan modeli.....	76
U.A.Eshmanova - Talaba-qizlarning jismoniy faolligini oshirish va harakat faolligini tarbiyalash metodikasi.....	79
M.M.Akmuradov - 10-12 yoshli dzyudochilarda dinamik muvozanatni rivojlantirishning metodologik asosini takomillashtirish.....	82
M.R. Raxmonova - Badiiy gimnastikachilarda vosita assimetriyasini hisobga olgan holda egiluvchanlikni rivojlantirish metodologiyasi.....	87
Sh.M.Usmonjonov - To'p uzatish aniqligini takomillashtirish orqali suv polochilar hujum samaradorligini oshirish.....	90
S.Sh.Valixanov - Umumta'lim maktablari jismoniy tarbiya darslarining mazmuni, shakli va uni tashkil etish bo'yicha yondashuvlar tahlili.....	94
U.G'.Rejapov - Zamonaviy voleybolda to'p uzatish aniqligi va unga burilma-aylanma harakat yuklamalarining salbiy ta'sir etishi.....	98
S.S.Abduqahhorov - 13-14 Yoshli akademiya futbolchilarining zarba kuchini aniqlash bo'yicha qayta olingan (adidas micoach smart ball) natijalari tahlili.....	105
Z.A.Xo'jamberdiyeva - Yuqori malakali tennischilarning musobaqa oldi tayyorgarligini shakllantirish yo'llari.....	111
X. Каримжонова - Художественная гимнастика в жизни детей.....	117

2003. – Vol. 37, no. 3. – P. 245–249. – DOI: doi.org.

10. Franchini, E. Effects of recovery type after a judo match on blood lactate and performance in specific and non-specific judo tasks / E. Franchini, C. de Moraes, R. Bertuzzi [et al.] // European Journal of Applied Physiology. – 2009. – Vol. 107, no. 3. – P. 377–383. – DOI: doi.org.

11. Karumi, M. Validity of Special Judo Fitness Test in Iranian Male Wrestlers / M. Karumi // International Journal of Wrestling Science. – 2016. – Vol. 6, no. 1. – P. 34–38. – DOI: doi.org.

12. Shiyani, V. V. Bioenergetic factors determining the development of special endurance of wrestlers / V. V. Shiyani // International Journal of Wrestling Science. – 2012. – Vol. 2, no. 1. – P. 17–20. – DOI: doi.org.

Muallif bilan bog'lanish uchun:

Tel: +998 97 883 06 06

Email: prof.makhmudov@gmail.com

Yunus Rajabiy nomidagi O'zbek milliy musiqa san'ati instituti

Pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent.

A.M. Maxmudov

Toshkent, O'zbekiston.

OLIIY TOIFA FUTBOL JAMOALARI TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARI SAMARADORLIGINI O'RGANISH NATIJALARI

Аннотация

В данной статье освещаются количество и эффективность технико-тактических действий, выполняемых ведущими командами высшей лиги на поле в ходе соревновательной деятельности, в разрезе оборонительных и атакующих действий.

Ключевые слова: технико-тактический, эффективность, действия, поле, результат, ведение, мяч, средний показатель.

Annotation

Ushbu maqolada oliy ligamizda to'p suruvchi yetakchi jamoalarning musobaqa faoliyati davomida maydonda bajaradigan texnik-taktik harakatlari soni va samaradorligi himoya va hujum harakatlari kesimida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: texnik-taktik, samaradorlik, harakatlar, maydon, natija, olib yurish, to'p, o'rtacha ko'rsatkich.

This article highlights the quantity and effectiveness of technical and tactical actions performed on the field by leading top-league teams during competitive play, broken down by defensive and offensive actions. Keywords: technical-tactical, effectiveness, actions, field, result, dribbling, ball, average indicator.

Dolzarbligi. Bugungi kunda mamlakatimizda sportga, jumladan, futbolga berilayotgan e'tibor davlat ahamiyati darajasiga ko'tarilgan. Yurtboshimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning futbol sohasini rivojlantirish bo'yicha chiqarayotgan qaror va farmonlari, vazifalarida mahalliy jamoalarumizning jismoniy va texnik-taktik harakatlari samaradorligini oshirish va raqobatbardosh jamoa sifatida shakllantirish, xalqaro miqyosdagi jamoalarumiz ishtirokini ta'minlash va bu orqali O'zbekiston futbolini yanada rivojlantirish bo'yicha belgilangan vazifalarni amalga oshirish bugungi kunda mutaxassislar oldida turgan dolzarb masalalardan hisoblanadi. Jumladan, bugungi kunda Olimpiya terma jamoamiz Olimpiada musobaqalarida ilk bora ishtirok etgan bo'lsa, milliy terma jamoamiz bugungi kunda Jahon chempionati yo'llanmasini qo'lga kiritgan [1,2]. Bu yutuqlar zahirida mutaxassis va murabbiylarning mashaqqatli mehnati yotadi. Biroq, xalqaro miqyosdagi uchrashuvlarda jamoaviy texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligi tahlili shuni ko'rsatmoqdaki,

samaradorlik ko'rsatkichi bo'yicha himoya va hujum harakatlari kesimidagi natijalar maqsadga muvofiq tarzda namoyon bo'lmayapti. Bu esa futbolchilarni tayyorlash jarayonini optimallashtirish evaziga jamoaviy texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligini oshirish, bu orqali yuksak natijalarga erishish bo'yicha zaruriy chora-tadbirlar ko'rishni taqozo etadi [3,4,5].

Ishning maqsadi. Oliy toifa futbol jamoalarining maydonda bajaradigan texnik-taktik harakatlari soni va samaradorligini aniqlash.

Vazifalari:

- oliy toifa futbol jamoalarining texnik-taktik harakatlarini musobaqadan oldin aniqlash;

- jamoaviy texnik-taktik harakatlarni rivojlantirishga qaratilgan vositalar va uni tatbiq qilish usullarini yoritish.

Tadqiqot natijalari va uning muhokamasi. Futbolchilarning maydonda bajaradigan texnik-taktik harakatlari U. A. Morozov tomonidan ishlab chiqilgan maxsus blanka asosida qayd etilib, jamoalarning texnik-taktik harakatlar soni va samaradorligi aniqlandi. Demak, tanlab olingan jamoalar: Toshkentning "Paxtakor", Toshkentning

“Lokomotiv”, Qarshining “Nasaf” va Toshkentning “Bunyodkor” jamoalari. Ushbu jamoalarning ikkita uchrashuvda amalga oshirilgan texnik-taktik harakatlari quyidagicha ko‘rinish oldi.

“Paxtakor” jamoasi kuzatilgan uchrashuvlarda o‘rtacha 596 ta texnik-taktik harakat bajarib, ushbu texnik-taktik harakatlarning 67,2 %ini, ya’ni 396 tasini hujum harakatlarida amalga oshirgan bo‘lsa, 200 ta harakat, ya’ni 32,8 %i himoya harakatlarida amalga oshirdi. Hujum harakatlarining samaradorligi 59,5, himoya harakatlarining samaradorligi 69,5 ni tashkil

etganiga guvoh bo‘ldik. “Lokomotiv” jamoasining o‘rtacha bitta uchrashuvda bajargan texnik-taktik harakatlar soni 691 marotabani tashkil etgan bo‘lsa, himoyada bajarilgan texnik-taktik harakatlar samaradorligi 56 %, hujumda bajarilgan texnik-taktik harakatlar soni 65 % ekanligi ma’lum bo‘ldi. Tajriba guruhi sifatida olingan Qarshining “Nasaf” jamoasi kuzatilgan uchrashuvlarda o‘rtacha 634 ta texnik-taktik harakat bajarilgan bo‘lib, himoyada bajarilgan texnik-taktik harakatlar samaradorligi 56, hujumda bajarilgan texnik-taktik harakatlar soni 72 % ekanligi aniqlandi.

1-jadval

Oliy toifa futbol jamoalarining himoya va hujum harakatlari tahlili

	Jamoalar				Lokomotiv				Nasaf				Bunyodkor			
	Paxtakor															
1-uchrashuv	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK
	448	58%	176	72%	522	62%	186	79%	457	56%	222	68%	429	60%	182	68%
	$\Sigma=598$				$\Sigma=698$				$\Sigma=634$				$\Sigma=612$			
2-uchrashuv	396	59,5%	200	69,5%	458	56%	233	65%	470	56%	164	72%	432	53%	189	64%
C K	$\Sigma=596$				$\Sigma=691$				$\Sigma=634$				$\Sigma=621$			

“Bunyodkor” jamoasi o‘rtacha bitta uchrashuvda 621 ta texnik-taktik harakat bajarib, ushbu texnik-taktik harakatlarning 69,5 %i hujumda, 30,5 %i himoya harakatlarida amalga oshirilgan. Hujum harakatlari samaradorligi 53 %, himoya harakatlari samaradorligi 64 % ekanligi aniqlandi. Ushbu samaradorlik ko‘rsatkichlari xalqaro miqyosdagi o‘yinlarni tahlil qilganda olingan ko‘rsatkichlardan ancha pastligi ma’lum bo‘ldi. Jumladan, model ko‘rsatkich sifatida olingan jahonning yetakchi Angliya, Braziliya, Ispaniya terma jamoalarining maydonda bajaradigan texnik-taktik harakatlari samaradorligi 75 % va undan yuqori ekanligi aks ettiriladi.

Ayniqsa, himoya harakatlarida ushbu ko‘rsatkich 85 % atrofida ekanligi bizning jamoalarimizning texnik-taktik harakat samaradorligini oshirish, ayniqsa, himoya va hujum harakatlari kesimida yuqori samaradorlikka erishish bo‘yicha chora-tadbirlar ko‘rishni taqozo etadi.

Shu sababli, “Nasaf” jamoasining mashg‘ulot jarayonini tahlil qilganimizda, ushbu jamoada berilayotgan yuklamalar bo‘yicha, ya’ni maxsus va nomaxsus yuklamalar barchasi o‘yin vaziyatini modellashtirish evaziga tashkil etilishi ma’lum bo‘ldi. Jumladan, tayyorgarlik davrining umumiy tayyorlov, maxsus tayyorlov bosqichlarida qo‘llanayotgan yuklamalar individual, guruhli, jamoaviy tarzda, aynan o‘yin epizodini xarakterlaydigan shaklda qo‘llanilayotganligi aynan texnik-taktik harakatlar samaradorligini oshirishga qaratilgan usullardan biri bo‘lib hisoblandi. Bunda jismoniy tayyorgarlikka berilayotgan yuklamalar hajmi va mazmunida o‘yin vaziyatlari epizodlarini qo‘shgan hamda, kombinatsiyalashgan holda qo‘llash tashkil etildi. Shu sababli, tayyorlov davrining turli bosqichlarida jismoniy va maxsus jismoniy tayyorgarlikka berilayotgan yuklamalarda texnik-taktik epizodlarni qo‘shish evaziga aynan maydonda bajaradigan mashqlarga moslashgan holda

jismoniy tayyorgarlik va texnik tayyorgarlik uyg'unligini yuzaga keltirish mumkin bo'ldi.

Qayta olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatkichi, tajribadan so'ng "Paxtakor"

jamoasining maydonda bajargan texnik-taktik harakatlar soni 690 taga yetganligi, samaradorlik ko'rsatkichi hujum harakatlarida 59,5%, himoya harakatlarida 69,5% ekanligi aniqlandi.

2-jadval

Oliy toifa futbol jamoalarining himoya va hujum harakatlari tahlili

1-uchrashuv	Jamoalar															
	Paxtakor				Lokomotiv				Nasaf				Bunyodkor			
	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK	Hujum	CK	Himoya	CK
	472	60%	203	73	522	62	186	79	498	72	256	80	429	60	82	68
	$\Sigma=598$				$\Sigma=698$				$\Sigma=754$				$\Sigma=612$			
2-uchrashuv	456	59	234	69	478	56	233	65	512	69,6	234	88	563	55	223	67
CK	$\Sigma=690$				$\Sigma=711$				$\Sigma=746$				$\Sigma=796$			

Toshkentning "Lokomotiv" jamoasida esa jami texnik-taktik harakatlar soni sezilarli o'sgan, ya'ni 711 marotabani tashkil etib, hujumda bajarilgan harakatlar samaradorligi 56 %, himoya harakatlarida 65 % ko'rinishida deyarli o'zgartirilmaganligi aniqlandi. Qarshining "Nasaf" jamoasi jami texnik-taktik harakatlar bajarish bo'yicha rekord darajada, ya'ni 746 ta marotabani harakat bajarib bo'lsa, hujum harakatlarida 69, himoya harakatlarida 88,4 % ko'rinishida samaradorlikka erishgan. Toshkentning "Bunyodkor" jamoasida esa jami texnik-taktik harakatlar eng ko'p, ya'ni 796 marotabani tashkil etishiga qaramay, hujum harakatlarida 55 %, himoya harakatlarida 67 % samaradorlik ko'rsatkichi qayd etgan.

O'z-o'zidan ko'rinib turibdiki, olingan natijalar tahliliga ko'ra, Qarshining "Nasaf" jamoasining aynan mashg'ulot jarayoniga kiritgan o'ziga xos yondashuvi asosida texnik-taktik harakatlari sonida ham, samaradorligida ham boshqa jamoalarga qaraganda yaqqol o'sish kuzatilganligi aniqlandi.

Xulosa. Oliy toifali futbolchilarni tayyorlashda jismoniy tayyorgarlik bo'yicha yoki maxsus jismoniy tayyorgarlik va boshqa tayyorgarlik turlari bo'yicha bazaviy ko'nikma va bilimlar shakllanganligi evaziga faqatgina yuqori sport formasida bo'lishga qaratilgan vositalarni tatbiq qilishda faqat spetsifik elementlarni qo'shish

evaziga hamohang tarzda olib borishga bo'lgan yondashuv o'z samarasini berganligi ma'lum bo'ldi. Bu esa yosh futbolchilarni tayyorlash jarayonida turli tayyorgarlik turlari bo'yicha qo'llanayotgan vositalarning barchasini spetsifik xarakterga yo'naltirilgan holda tatbiq etish katta samara berishi mumkinligini amalda isbotladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2023-yil 7-apreldagi "Ommaviy va professional futbolni har tomonlama rivojlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-115-sonli qarori.

2. Ал Заиди, Басим К Аббас. Развитие навыков юных футболистов / Басим К Аббас Ал Заиди // Молодой ученый. 2014. № 9 (68). С. 66-70.

3. Волков Н. И. Биоэнергетика спорта: Монография / Н. И. Волков, В. И. Олейников. – М. : Советский спорт, 2011. – 160 с.

4. Годик В.А., Годик М.А., Рябочкин А.В., Сабитов Ш.Я. Юдин Б.Д. Современные технологии в медико-биологическом сопровождении подготовки футболистов// Медико-биологические проблемы спорта. ФНС ВНИИФК, 2014. с. 25-33.

5. Давлетмуратов С.Р. Развитие и совершенствование специальной выносливости футболистов в подготовительном периоде. Халқаро-амалий анжумани 2012.-247.С.

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

@jtsiti_rasmiy_uz

@jtsiti_rasmiy

@jtsiti

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLAR INSTITUTI

☎ + 998 94 276 13 03

📍 Toshkent shahari, Yashnobod tumani, Yangi O'zbekiston ko'chasi

🌐 <https://uzjtsiti.uz>

